

STÁTNÍ ÚSTAV PRO LIDOVOU PÍSEŇ A ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD 1952–1953¹

ADÉLA JŮNOVÁ MACKOVÁ

State Institute for Folk Song and the Czechoslovak Academy of Sciences 1952–1953

Abstract: The study focuses in particular to the institutional development of Czechoslovak ethnography in the period between the end of the World War II and the year 1953. The establishing of the Czechoslovak Academy of Sciences in the years 1951/1952–1953 made an impact upon many scientific disciplines. Ethnography belonged to the 6th section, but for a long time it had been unclear how the State Institute for Folk Song, whose tradition reached to the year 1905, and the newly established Cabinet for Ethnography were to be connected. The present study tries to capture this effort for preserving the independent study of folklore, even though in close connection with ethnographic research, as well as the problem of the institutional embedding, that is, the gradual hiring of scientific workers, the composition of scientific committee and the editorial boards of important periodicals. The establishing of the Academy of Sciences and the inclusion of the Cabinet for Ethnography and Cabinet for Folk Song into these institutions opened new possibilities for the development of ethnography and folklore studies, in spite of its ideologically decided shape. The research moved from the representative societies with limited budgets that did not allow for positions of scientific workers to two specialized cabinets and later to scientific institute under the auspices of the Czechoslovak Academy of Sciences.

Key words: history of science; ethnology; Czechoslovak Academy of Science; Jiří Horák; Jaroslav Kramařík.

Vědecké ústavy, které vznikaly po první světové válce, byly postupně budovány při ministerstvu školství a národní osvěty – Archeologický ústav, Historický

¹ Tato studie vznikla v rámci projektu GA ČR, č. GA15-03754S, *Mezi státním plánem a badatelskou svobodou. Etnografie a folkloristika v českých zemích v kontextu vývoje kultury a společnosti v letech 1945–1989.*

ústav, Slovanský ústav a Orientální ústav – mezi tyto tzv. státní vědecké ústavy patřil též Státní ústav pro lidovou píseň (SÚLP), který byl založen mezi prvními v roce 1919 (Tyllner – Suchomelová 2005; Od pracovního výboru... 1995; Pospíšilová – Nosková 2006; Holubová – Petráňová – Woitsch 2002).²

Ústav pokračoval ve své činnosti, kterou rozvinul již na počátku 20. století, v rámci jednotlivých pracovních výborů ustavených pro zkoumání české a německé lidové písně v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Od roku 1919 v něm působily pod vedením hlavního výboru čtyři pracovní výbory – český, moravsko-slezský, německý a slovenský, po vypuknutí druhé světové války již jen dva – český a moravsko-slezský. Prvním předsedou ústavu byl Jiří Polívka, v roce 1933 se do čela postavil Zdeněk Nejedlý, za války od roku 1940 vedl ústav Jiří Horák a po jeho odchodu na post velvyslance do Moskvy se jeho posledním předsedou stal opět Zdeněk Nejedlý.

Práci ústavu charakterizovala velmi výstižně zpráva SÚLP, která byla součástí většího informačního přehledu o práci státních ústavů: „*Hlavním úkolem ústavu je vypátrat a sebrat písně a tance i jiné projevy hudební, které v širokých vrstvách lidu vznikly, nebo se tam aspoň rozšířily, kriticky je zpracovat – a pokud nebyly ještě publikovány – postarat se o jejich zveřejnění. Konečným pak úkolem ústavu je sjednotit všechny nově získaný i dříve vydaný materiál v jednu, jednotným principem provedenou sbírku rázu přísně vědeckého.*“³

Po celou dobu své předválečné existence fungoval SÚLP především jako reprezentační vědecká společnost, která mohla podpořit své členy a externí spolupracovníky spíše na úrovni příslušnosti k vědecké společnosti. Práce v ústavu byla dobrovolná, finanční příspěvky od ministerstva školství se pohybovaly řádově v několika desítkách tisíc korun na rok. Díky těmto podporám bylo možné nakupovat sbírky a pořizovat opisy důležitých materiálů. Podporovala se z nich též ediční činnost.

Již v meziválečné době a poté opět po skončení druhé světové války se objevily plány na reorganizaci vědy. Vládní program z července 1946 obsahoval jako jeden z úkolů vybudovat Československou akademii věd jako ústřední státní vědeckou instituci. Ministerstvo školství vypracovalo a v listopadu 1946 předložilo plán nazvaný „Rozbor teoretických možností, jež se naskýtají pro řešení otázky zřízení Československé Akademie věd“. Mezi návrhy, které zahrnovaly různé možnosti

² Vzhledem k rozsahu tématu je tato studie prioritně zaměřena na institucionální vývoj československé etnografie 1945–1953. Přehledové práce o Státním ústavu pro lidovou píseň od jeho počátků až po Etnologický ústav Akademie věd ČR viz bibliografie.

³ Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., (dále: A AV ČR) – fond Státní ústav pro lidovou píseň (dále: SÚLP), k. 2, i. č. 42. Informační přehled vědeckých ústavů.

rozšíření či přeskupení stávajících institucí, se vyskytla též možnost vytvoření zcela nové instituce, která měla buď zastřešovat existující ústavy a společnosti, nebo vytvořit strukturu pro vybrané ústavy. Tento elaborát ministerstva se zpočátku neseťkal s příliš velkým nadšením vědeckých společností, vysokých škol a státních ústavů, neboť se obávaly ztráty své samostatnosti a relativní volnosti ve výzkumu a v nakládání se svým jměním (Míšková 2003; Pokorná 1999; Pokorná 1992).

Státní úřad plánovací vypracoval v roce 1946 svůj vlastní návrh na vytvoření Státního ústředí výzkumných ústavů, které mělo zahrnout všechny badatelské, výzkumné i zkušební ústavy. Nakonec vzniklo v roce 1950 sedm ústředních ústavů, nadále působily instituce jako Česká akademie věd a umění (ČAVU), Královská česká společnost nauk (KČSN) či Masarykova akademie práce (MAP) a stát podporoval státní ústavy při ministerstvu školství (Bačkovský 1973).

SÚLP se stejně jako ostatní společnosti tohoto typu snažil ve druhé polovině 40. let o postupnou přeměnu ve vědecký ústav. Hlavní osobností českého výboru byl jeho předseda Jiří Horák, moravskoslezský výbor měl po válce postupně předsedy dva, nejprve tuto funkci zastával Alois Gregor, od roku 1948 Jan Racek. Po poradách na ministerstvu školství došlo k postupné reorganizaci státních ústavů, Jiří Horák ve své zprávě pro moravskoslezský výbor označil jako hlavní priority organizační zakotvení ústavu a stanovení plánu práce a důležitých úkolů – hlavně vypracování edic, zdůraznění vědeckého rázu ústavu, ale zároveň důležitost podpory popularizační činnosti.⁴ SÚLP též v této době získal první zaměstnance, kteří prováděli jak práce úřednické, tak vědecké. V roce 1945 byl do ústavu převeden Stanislav Petíra (původně pracoval v ústavu pro slovanskou filologii na FF UK), zpráva za rok 1949 jej uvádí jako úředníka se specializací na slovanskou filologii. Jiří Vysloužil je veden též jako úředník se specializací na hudební vědu a Anna Janoušková zastávala v ústavu pozici písáčky. V listopadu 1950 již pozice těchto zaměstnanců vypadá odlišně: Stanislav Petíra je veden jako vědecký pracovník, Dagmar Rychnová jako pomocná vědecká síla (na jeden rok), pro moravskoslezský výbor je uváděna vědecká pracovnice Zdenka Jelínková – místo Jiřího Vysloužila (Vysloužil 2006: 133–136; Melzer 2006).⁵

Významným střediskem národopisu byly též katedry na fakultách v Praze a v Brně, Národní muzeum mělo národopisné oddělení a mimoevropským národopisem se zabývalo Náprstkovo muzeum (dnes součást Národního muzea). V padesátých letech se do centra dění dostali studenti, kteří přišli na školu po skončení druhé světové války. Studenti na pražské filozofické fakultě v roce

⁴ Viz A AV ČR, fond SÚLP, k. 2, i. č. 44. Zpráva J. Horáka pro Moravskoslezský výbor SÚLP o poradě na ministerstvu školství.

⁵ A AV ČR, fond SÚLP, k. 2, i. č. 65. Zaměstnanecké záležitosti 1946–1952.

1949 vytvořili tzv. marxistický kroužek, který se názorově vymezoval vůči svým učitelům (Petráňová 2000).⁶ První celostátní etnografická konference, která se konala z podnětu ministerstva informací a osvěty (mezi zaměstnanci ministerstva bylo v té době i několik studentů národopisu – Hannah Rejchrtová-Laudová, Rostislava Křížková, Věra Hasalová) na filozofické fakultě v Praze v lednu 1949, byla počátkem proměny a ideologizace oboru. Do popředí se dostala skupina mladých vědců, která se pak v roce 1951 podílela na vypracování návrhu úplně nového, na starší instituce a významné osobnosti nevázaného, vědeckého etnografického ústavu. Tento návrh však zůstal pouze na papíře (Skalníková 2003; Rejchrtová-Laudová 1949–1950).⁷

ČSAV – otázka institucionalizace etnografie

Od počátku padesátých let otázka vzniku zastřešující vědecké organizace, Akademie věd, nabývala konkrétních obrysů. Úkol připravit podklady pro vybudování Akademie věd byl zpočátku svěřen stranické komisi, později byl přenesen na komisi vládní (Beran 2004; Štoll 1973).⁸ Ta byla ustanovena dne 15. ledna 1952. Práce Vládní komise byla odůvodněna takto: „*Při zjišťování stavu v jednotlivých vědních oborech spolupracovali zástupci sekci se všemi významnějšími vědeckými institucemi a všemi výzkumnými a badatelskými ústavy, diskutovali s vědeckými pracovníky a dospěli k jednoznačnému názoru, že dosavadní stav organizace naší vědy je neuspokojivý, že vědečtí pracovníci jsou roztrženi do řady institucí, jejichž činnost je duplicitní, a že je proto bezpodmínečně nutné přikročit k vybudování jednotné vrcholné vědecké instituce, pracující plánovitě a organisovaně v teoretických a užitých vědách.*“⁹

Předsedou Vládní komise byl jmenován Ladislav Štoll, jeho zástupcem se stal Jaroslav Böhm, který byl též důležitou osobou při vyjednávání postavení

⁶ Členy kroužku byli: Božena Filová-Barabášová, Ludvík Baran, Hana Dymarová-Podešvová, Věra Hasalová, Hana Hynková, Jaroslav Kramařík, Rostislava Křížková, Zdeněk Mišurec, Otakar Nahodil, Dagmar Palátová-Cveklová, Hannah Rejchrtová-Laudová, Jaroslava Strejčková, Olga Skalníková, Tučný.

⁷ Dále zmínka k pokusům o založení národopisného ústavu v roce 1951 viz AAV ČR, fond sekce VI., k. 13, i. č. 29. Ústav pro etnografii a folkloristiku 1952–1957. Kabinet pro národopis 1952. Prohlášení H. Hynkové, R. Křížkové a H. Laudové ze dne 16. 9. 1952.

⁸ Viz dále AAV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV.

⁹ AAV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 9, i. č. 13/4. Vládní komise ČSAV. Tiskové zprávy. Budujeme Československou akademii věd. Zpráva a Materiál o činnosti vládní komise pro vybudování Československé akademie věd ze dne 24. 4. 1952. Dále k. 2, i. č. 5a/4. Návrh vládního usnesení o opatřeních v organizaci vědecké práce před zřízením Československé akademie věd, k. 2, i. č. 5a/5. Materiál o práci vládní komise pro vybudování Československé akademie věd.

etnografie a folkloristiky v Akademii věd. Od února 1952 se konaly pravidelné schůze Vládní komise a jejího užšího výboru. Komise se rozdělila na pracovní sekce, nejprve čtyři, později jich vzniklo osm. Tyto sekce a jejich zástupci se zpočátku zabývali otázkou výběru a způsobu začlenění jednotlivých ústavů, kabinetů, laboratoří atd. do Akademie věd, ve druhé polovině roku 1952 již plánovali konkrétní úkoly, připravovali rozpočty a vědecké obsazení těchto pracovišť – výběr vhodných osob.

Jednání na jednotlivých schůzích Vládní komise se soustředila především na právní a praktickou stránku nové instituce. Kromě přípravy zákona a vytváření struktury vedení a dělení oborů do sekcí bylo též třeba připravit síť nových ústavů. Zpočátku se ještě komise musela vyrovnat s postojem velkých vědeckých společností, jako byly především ČAVU či KČSN, které se odmítaly vzdát své existence a připojit se k Akademii jen ve formě vybraných ústavů.¹⁰ V březnu 1952 se komise jasně vymezila vůči jakékoli jiné variantě než vytvoření Akademie věd: „*Staré instituce nemohou trvat vedle nové akademie, ale musí do ní přejít.*“¹¹ Jedním z důvodů tohoto požadavku byl též argument, že není tolik vědců, aby někteří pracovali pro Akademii a jiní pro různé společnosti. To se jasně ukazovalo již na příkladu významných osobností ve vědě, které byly zároveň členy několika společností. „*Je třeba rovněž uvažovat, kde by se vzalo tolik vědeckých pracovníků pro několik institucí.*“¹²

V dubnu 1952 se Zdeněk Nejedlý ze své pozice ministra školství a osvěty vyjádřil na jedné ze schůzí Vládní komise právě ke koncepci a proměnám společností: „*Všem pokrokovým vědcům je jasné, že naše republika nemůže být bez vědy. Věda pak nemůže být bez jednotné vrcholné vědecké organizace. ... Přebudováváme proto reprezentační společnosti, které nepotřebujeme, na výkonnou pracovní Akademii a dáváme vědeckým pracovníkům takové podmínky pro jejich práci, o nichž se jim nikdy nezdálo.*“¹³ Na této schůzi byly též jako poslední schváleny jednotlivé ústavy IV. sekce, do níž patřila též „*Komise pro národopis s etnografickým kabinetem v Praze a pobočkou v Brně*“.

Ustavením sekcí a ústavů se Vládní komise postupně od května 1952 začala zabývat plánováním činnosti jednotlivých vědních oborů. Z pověření vlády

¹⁰ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 1, i. č. 2/2. Schůze Vládní komise 28.–29. 4. 1952.

¹¹ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 1, i. č. 2/2. Schůze Vládní komise 8.–9. 3. 1952.

¹² A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 1, i. č. 2/2. Schůze Vládní komise 8.–9. 3. 1952.

¹³ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 1, i. č. 2/2. Schůze Vládní komise 28.–29. 4. 1952.

plnila funkci jakéhosi prozatímního prezidia Akademie. Mezi její úkoly patřilo vypracování vědeckých pracovních plánů na druhou polovinu roku 1952 a na rok 1953, včetně finančních rozpočtů a vytvoření nových pracovních míst pro vědce i další zaměstnance ústavů, aby se překlenulo období, než bude schválen zákon zakládající Akademii a než se ustanoví její vedoucí činitelé. Vládní komise zůstala odpovědná vládě, vedení sekcí i subsekcí bylo funkcí pouze prozatímní, do oficiálního vzniku Akademie.

IV. sekce společenských věd a otázka institucionalizace etnografie

Souběžně se schůzemi vládní komise probíhala též setkání sekce společenských věd (předsedou byl zvolen Jaroslav Böhm). Přehled a charakteristika připravenosti (pro vstup do Akademie) vědních oborů a ústavů, které měly sekci reprezentovat v Akademii věd, byly zaznamenány v únoru 1952 – u národopisu nalézáme přípis: „*Stav neuspokojivý*“, hůře již na tom v hodnocení byla jen historie, která byla charakterizována jako „*dezorientovaná*“.¹⁴ O měsíc později byla sepsána první souhrnná zpráva sekce společenských věd, která se stále stavěla k národopisnému kabinetu značně chladně: „*Ústav národopisný, ačkoliv byl v rozpočtu na r. 1951,¹⁵ zřízen nebyl. Funkci tohoto ústavu do jisté míry zastává Československá společnost národopisná. Podle předběžných šetření se zdá, že není situace na zřízení zralá.*“¹⁶

Pravděpodobně na základě těchto závěrů probíhala koncem března intenzivní jednání o národopisu: „*Předseda Böhm oznamuje, že porada o národopise se koná na katedrách. Této porady se účastní členové sekce jen potud, pokud může být přínosem pro organizaci národopisu v rámci Akademie. Na 26. 3. t. r. pozve předseda Böhm do svého ústavu přední pracovníky v národopise (Chotek, Pražák, Stránská, Nahodil, Kramářik, Patera) a projednají s nimi některé zásadní otázky.*“¹⁷

V dubnu se v rámci vědeckých konferencí jednotlivých oborů společenské sekce konala dvoudenní celostátní konference etnografů, kterou vedli Otakar

¹⁴ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 6, i. č. 10/1. Schůze sekce společenských věd Vládní komise 10. 2. 1952.

¹⁵ Etnografické pracoviště bylo připravováno etnografy na Filozofické fakultě od roku 1949, tedy od první etnografické konference, návrh byl připraven v roce 1951, ale pracoviště zřízeno nebylo. Viz A AV ČR, fond VI. sekce, k. 13, i. č. 29. Prohlášení ze dne 16. 9. 1952, ve kterém se skupina etnografických pracovníků ohrazovala proti způsobu příprav zřízení Kabinetu pro národopis v návaznosti na II. celostátní konferenci etnografů v dubnu 1952.

¹⁶ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 6, i. č. 10/1. První souhrnná zpráva sekce společenských věd Vládní komise 8. 3. 1952.

¹⁷ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 6, i. č. 10/1. Schůze sekce společenských věd Vládní komise 20. 3. 1952.

Pertold a Jaroslav Böhm.¹⁸ Na základě jejich výsledků Jaroslav Böhm vypracoval a předložil Vládní komisi návrh na zřízení kabinetu pro národopis. Navrhoval zřízení komise pro národopis s etnografickým kabinetem a pobočkou v Brně. Pracoviště, ve kterém by mělo působit deset odborných pracovníků, se mělo dělit na pět oddělení: I. odd. pro teorii, dějiny a všeobecný národopis; II. odd. české a československé etnografie; III. odd. folkloristiky; IV. odd. soupisové; V. odd. dokumentace a bibliografie. Profilovými vědeckými periodiky se měly stát *Český lid* – „*skupina marxisticky orientovaných ethnografů převedla na novou linii časopis Český lid, který se počínaje rokem 1951 stal učitelem marxistického pojetí ethnografické vědy*“ – a nově založený Československý národopisný věstník.¹⁹ Původně se též předpokládalo, že toto pracoviště by obsáhlo i práci Státního ústavu pro lidovou píseň (oddělení folkloristiky) a zajistilo další budování sbírek tohoto ústavu: „...*pro zakládání kabinetu lze převzít fondy dnešního Ústavu pro lidovou píseň v Praze a jeho pobočky v Brně.*“²⁰

Výsledkem jednání etnografů na této konferenci byla rezoluce, která vymezovala činnost budoucího Kabinetu pro národopis. Hlavním předmětem vědeckého zkoumání etnografů se stal současný způsob života a současná kultura českého a slovenského lidu, především na vesnicích a v průmyslových oblastech: „*Věda národopisná bude soustavně zkoumat kulturu našeho lidu v minulosti i v přítomné době ve všech jejích projevech, zejména pokud se v ní zrcadlí dnešní přeměna společenského řádu, a to jak v oblastech zemědělských, tak i průmyslových.*“²¹ Etnografická práce se měla rozvíjet na základě sovětských teoretických konceptů a měla se co nejvíce zaměřovat na slovanskou kulturu a zkoumat způsob života slovanských národů, stejně jako se měla věnovat zemím, které patřily ke koloniím či mandátům Francie a Velké Británie, respektive Německa. Folkloristika se měla zaměřit na vypracování základních teoretických otázek folkloru a zkoumat materiál z období „rolnických vzpour a proletářských bojů“. Jedním z důležitých úkolů etnografie v rámci Akademie věd byl též důraz na osvětovou činnost a spolupráci s institucemi jako Ústředí lidové tvořivosti atd.

¹⁸ Viz A AV ČR, fond VI. sekce, k. 20, i. č. 82. Konference 1952. Rezoluce druhé celostátní etnografické konference v Praze konané dne 6. a 7. 4 1952. Hlavní referáty přednesené na konferenci, které se staly základem pro další směřování československé etnografie a plánů práce, přednesli J. Kramařík, O. Skalníková, Z. Mišurec, publikovány byly v časopise *Český lid* v roce 1952. V tomto ročníku byla publikována též rezoluce z konference.

¹⁹ Citace viz A AV ČR, fond VI. sekce, k. 20, i. č. 82. Konference 1952. Rezoluce druhé celostátní etnografické konference v Praze.

²⁰ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 7, i. č. 11/2. Podklady Vládní komise k přijetí kabinetu pro národopis do ČSAV.

²¹ A AV ČR, fond VI. sekce, k. 20, i. č. 82. Konference 1952. Rezoluce druhé celostátní etnografické konference v Praze.

Sekce společenských věd projednávala návrh etnografické konference na své schůzi v dubnu 1952, ale konečný verdikt ještě nepadl. „*Sekce žádá, že v případě, bude-li kabinet zřízen, je třeba návrh doplnit plánem práce pro rok 1952; za dobrý chod kabinetu se s. Böhm zaručuje.*“²²

Nové úkoly vytyčené pro Vládní komisi ve druhé polovině roku 1952 – reorganizace jednotlivých ústavů a příprava pracovních a finančních plánů – vedly k jejímu dalšímu rozdělení na menší pracovní skupiny v květnu 1952. Společenské vědy patřily původně do IV. sekce, etnografie byla zařazena do subsektce filozofie a historie a označena jako subsektce IVa, předsedou byl jmenován Jaroslav Böhm, členy se stali Miloš Gosiorovsky, Václav Husa, Josef Macek a jednání se účastnil též L. Svoboda. Práce v těchto subsekcích se neúčastnili jen členové Vládní komise, ale do budování Akademie byla zapojena řada významných vědeckých pracovníků, kteří pracovali v přípravných komisích. V komisi pro národopis působili: Jaroslav Kramařík, Otakar Pertold, Vilém Pražák, Drahomíra Stránská, Jaroslav Böhm. První schůze komise pro národopis se konala dne 11. června 1952. Jejím hlavním úkolem bylo projednat možnosti vzniku a personálního obsazení kabinetu pro národopis. Jako vedoucí byl navržen Jaroslav Kramařík, mezi první členy měli patřit Olga Skalníková, Emanuel Baláš, Vladimír Scheufler a Iva Heroldová. První plány na rok 1953 počítaly s dvěma vědeckými pracovníky pro pracoviště v Praze a se třemi pro pobočku v Brně. Velmi střízlivě působí též navrhovaný pracovní plán: „*Pracovní náplň kabinetu se soustředí na výzkum architektury, strojů a výrobních nástrojů.*“ Výzkum měl zahrnovat soupis dřevěných domů v Čechách, vývoj řemesel a řemeslné techniky, výzkum zemědělské výroby a dělnického folkloru od jeho počátků.²³

Připravovaný kabinet pro národopis, který se opíral především o osobnosti z filozofické fakulty UK, se hned v září 1952 stal terčem poměrně ostré kritiky. Prohlášení podepsané Hanou Hynkovou, Rostislavou Křížkovou a Hannah Laudovou (Rejchrtovou-Laudovou) kritizovalo především velmi úzký výběr pracovníků, kteří se podíleli na přípravě nového kabinetu a na nedodržování

²² A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 6, i. č. 10/1. Schůze sekce společenských věd Vládní komise 17. 4. 1952. Dále k. 2, i. č. 5/5. Materiál k práci Vládní komise 27. 6. 1952 s rozpisem práce jednotlivých sekcí: „...*celostátní konference etnografická si postavila za úkol uvážit současný stav československé národopisné vědy v souvislosti s budoucími úkoly etnografického výzkumu v rámci Československé akademie věd. Konference řešila též otázky plánu a realizace výzkumných terénních prací, otázky publikační činnosti a výchovy nových vědeckých kádrů.*“

²³ Viz A AV ČR, fond VI. sekce, k. 13, i. č. 29. Ústav pro etnografii a folkloristiku 1952–1957. Kabinet pro národopis 1952. První schůze komise pro národopis dne 11. 6. 1952, a dále viz A AV ČR, fond VI. sekce, k. 2, i. č. 1. Zpráva o práci IV. sekce společenských věd dne 10. 6. 1952.

úkolů vytyčených druhou celostátní konferencí etnografů. Navrhovali přezkoumání práce kabinetu i otázky jeho složení a složení vědecké rady pracoviště. „Máme pochybnost o tom, zda linie a náplň práce tohoto kabinetu, vypracovaná určitým kolektivem, je správná a vychází také z nejdůležitějších úkolů současné etnografie tak, jak je nastínila Všesvazová konference sovětských etnografů v roce 1951. Ze styku s pracovníky kolem katedry a Českého lidu máme totiž dojem, že v rozvíjení práce naší etnografie jsou opomíjeny důležité oblasti etnografie, které by přímo napomáhaly budování socialismu u nás. ... Poněvadž nemáme konečný návrh na náplň práce národopisného kabinetu, nemůžeme dostatečně zkontrolovat ani, odpovídá-li skutečně usnesení z letošní celostátní konference národopisců, která měla zajistit jeho přípravu.“²⁴ Z kontextu vyznívá především stížnost na nedodržování závěru celostátní etnografické konference, která navíc nezahrnula některé etnografy z institucí jako Ústředí lidové tvořivosti atd., ani všechny nové absolventy etnografie na filozofické fakultě. K nějakému závažnějšímu přezkoumání zaměření kabinetu pro národopis nakonec nedošlo, ale jeho složení k 1. lednu 1953 ukazuje na kompromis v otázce směřování a členské základny pracoviště.

VI. sekce filozoficko-historická a institucionalizace etnografie

Od září 1952 se IV. sekce rozdělila na tři části a etnografie se tak stala součástí sekce VI. – sekce filozofie a historie, prozatímním předsedou byl jmenován Josef Macek a zároveň byli též schváleni řádní členové této sekce.²⁵ Od podzimu 1952 tak jednotlivé ústavy začaly nabývat mnohem zřetelnějších obrysů jak z hlediska pracovních plánů, tak finančních rozpočtů a umístění pracovišť. Vládní komise na základě návrhů ústavů požádala vládu o vytvoření sedmdesáti nových vědeckých pracovních míst a pro ty ústavy, které nebyly zahrnuty do rozpočtu na rok 1952, požadovala 10 mil. Kčs, jež by umožnily financovat jak vědecké pracovníky, tak další náklady spojené s jejich činností.²⁶ Díky angažovanosti Vládní komise se podařilo zahájit činnost především nových institucí a podpořit další práci všech vědeckých odvětví. V září byly schvalovány vědecké rady pracovišť

²⁴ Viz AAV ČR, fond VI. sekce, k. 13, i. č. 29. Ústav pro etnografii a folkloristiku 1952–1957. Kabinet pro národopis 1952. Prohlášení H. Hynkové, R. Křížkové a H. Laudové ze dne 16. 9. 1952.

²⁵ V listopadu 1952 byli jmenováni řádní členové VI. sekce, předsedou se stal Zdeněk Wirth, členy byli zvoleni: Zdeněk Nejedlý, Otakar Chalupa, Josef Dobiáš, Václav Vojtíšek, Jan Eisner, Zdeněk Wirth, Rudolf Urbánek, Jaroslav Böhm.

²⁶ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 2, i. č. 5/4. Vypracování vládního návrhu o opatřeních v organizaci vědecké práce před zřízením ČSAV.

a redakční rady vědeckých periodik, užší výbor rozhodoval též o přijetí dalších vědeckých pracovníků.

Kabinet pro národopis začal oficiálně působit dne 1. 10. 1952. Vedením byl již od 26. srpna 1952 pověřen Jaroslav Kramařík, ale zaměstnancem kabinetu se stal až od 1. 10. 1952, kdy byl jmenován prozatímním vedoucím kabinetu (do prosince však zůstal oficiálně ještě zaměstnancem FF UK).²⁷ Jaroslav Kramařík si za své spolupracovníky vybíral kolegy z fakulty a studenty, sám patřil mezi první studenty, kteří ukončili studium po roce 1945. Nově tak byli přijati Olga Skalníková (od 1. 10. 1952, jako vědecká asistentka), Eva Vrabcová (od 1. 10. 1952, jako pomocná vědecká pracovnice, její studia na Leningradské státní univerzitě měla být zárukou vylepšení kádrových pozic zaměstnanců ústavu), Vladimír Scheufler, v říjnu byl přijat též Emanuel Baláš.²⁸

Jaroslav Kramařík (respektive členové VI. sekce a komise pro národopis) se postaral též o složení vědecké rady Kabinetu pro národopis, aby odpovídalo nově vytyčenému směřování etnografie. Rada však zároveň zahrnovala osobnosti působící v důležitých etnografických institucích, jako byl Státní ústav pro lidovou píseň, katedra národopisu v Praze, etnografické oddělení Národního muzea atd. Do vědecké rady národopisu byli jmenováni: Jaroslav Kramařík, Jiří Horák, Andrej Melicherčík, Hannah Laudová, Drahomíra Stránská, Otakar Nahodil, Karel Fojtík, Stanislav F. Svoboda, Otakar Pertold (hned na její první schůzi dne 7. 10. 1952 se Drahomíra Stránská zasazovala o rozšíření rady o dva významné národopisce, Karla Chotka a Viléma Pražáka, ti se však nakonec nestali ani členy rozšířené rady v roce 1953).²⁹ Podobně byly vybráni i členové redakčních rad – redakční rada Českého lidu: vedoucí redaktorka Olga Skalníková, Jaroslav Kramařík, Ludvík Kunz, Hannah Laudová, Otakar Nahodil, Jaroslav Patera, Eva Vrabcová, Ludvík Baran,³⁰ – redakční rada Ústředního národopisného časopisu: vedoucí redaktor Otakar Nahodil, Ján Mjartan, Otakar Pertold, Andrej Melicherčík, Karel Fojtík, Jaroslav Kramařík, redakční tajemník Jindřich Dlouhý.³¹

²⁷ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 7, i. č. 11/2. Podklady Vládní komise k přijetí kabinetu pro národopis do ČSAV.

²⁸ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 1, i. č. 3. Schůze užšího výboru Vládní komise 22. 9. 1952, 29. 9. 1952 a 6. 10. 1952.

²⁹ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 1, i. č. 3. Schůze užšího výboru Vládní komise 29. 9. 1952. Dále viz A AV ČR, fond sekce VI., k. 13, i. č. 29. ÚEF 1952–1957, Kabinet pro národopis 1952. První schůze vědecké rady 7. 10. 1952.

³⁰ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 6, i. č. 10/2. Seznam pracovišť filozoficko-historické sekce.

³¹ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 6, i. č. 10/2. Seznam pracovišť filozoficko-historické sekce.

Kabinet pro národopis tak získal nové vědecké zaměstnance, ustavila se vědecká rada a rady vědeckých periodik, začal vydávat dva odborné časopisy. Pravděpodobně v reakci na výše zmíněné kritické prohlášení ze září 1952 vydal v říjnu Kabinet pro národopis jakési memorandum – to vypracovala vědecká rada na své první schůzi – o plánované činnosti, které mělo informovat především ostatní instituce zabývající se etnografií: „*Vážený soudruhu, vážená soudružko, při ustavující se Československé akademii věd se buduje Národopisný kabinet. Bude soustřeďovat veškerou vědeckou národopisnou práci a řídit publikační, přednáškovou a výzkumnou činnost.*“³² Jedná se o předběžný, velmi obecně pojatý nástin plánu práce, činnost je rozdělena do několika oddílů – práce vědecká, terénní, přednášková a publikační –, spolupráce se SÚLP je prozatím vytyčena pouze u terénních prací týkajících se folkloristického výzkumu. Vědečtí pracovníci a externí spolupracovníci v národopisu se měli ozvat a nabídnout spolupráci na vybraných úkolech.

Konkrétní úkoly československého národopisu a praktická činnost se postupně v průběhu roku 1952 začaly objevovat na stránkách časopisu Český lid. Na základě těchto vědeckých studií se hodnocení práce národopisného kabinetu začalo postupně proměňovat: „*Velmi slibně zahájil svou činnost nově zakládaný kabinet národopisu vydáním 1.–3. čísla časopisu Český lid, který má velmi dobrý obsah a ukazuje, že cesta naší ethnografie je nastoupena skutečně nově.*“³³ V tomto ročníku byly publikovány studie z druhé celostátní etnografické konference, ve kterých se Jaroslav Kramařík věnoval otázkám národopisného výzkumu na vesnici a Olga Skalníková národopisnému výzkumu dělnic-ky oblastí (Kramařík 1952; Skalníková 1952).

ČSAV a Státní ústav pro lidovou píseň

Státní ústav pro lidovou píseň vstupoval do počátku padesátých let jako vědecký ústav s několika zaměstnanci. Konkrétnější návrhy o jeho podobě a další činnosti, ať již v rámci ČSAV či mimo ni, však stále nebyly známé. Hlavní činitelé SÚLP ještě v srpnu 1952 pokládali za samozřejmé, že pokud se jejich ústav stane součástí Akademie, bude ústavem samostatným. Z dopisu Stanislava Petíry pro Jiřího Horáka v srpnu 1952 vyznívá velký údiv nad zjištěním, že Státní úřad plánovací v rozpisech plánů pro rok 1953 již s ústavem nepočítá. „*Dověděl jsem se od něho [Petíra nedostal formuláře na plány na rok 1953, proto se spojil s dr. Kopopčikem ze SÚP], že Státní ústav pro lidovou píseň má vplynouti do chystané*

³² A AV ČR, fond SÚLP, k. 2, i. č. 45, č. j. 9. Národopisný kabinet, přehled práce, 13. 10. 1952.

³³ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 6, i. č. 10/2. Zpráva o plnění úkolů filozoficko-historické sekce za III. čtvrtletí 1952.

*Československé akademie věd, a to jako součást Kabinetu pro národopis. ... Pro jistotu však jsem si příslušné plánovací tiskopisy pro náš ústav vyžádal, vyplnil je a zase zaslal Státnímu úřadu plánovacímu, aby se vědělo, jaké jsou požadavky a potřeby našeho ústavu, ať už v budoucí akademii bude jeho postavení jakékoliv. Dovoluji si Vám zaslati tuto informaci, poněvadž, jak se domnívám, v budoucnosti snad dojde k nějakému jednání s naším ústavem o jeho postavení v budoucí akademii.*³⁴

Státní ústav pro lidovou píseň v době, kdy vznikl Kabinet pro národopis v rámci ČSAV, stále patřil pod ministerstvo školství, ale již existovaly první náznaky, že se stane součástí Akademie věd. Jeho ředitel Jiří Horák byl od počátku členem vědecké rady Kabinetu pro národopis a neušly mu tedy různé náznaky možného sloučení SÚLP právě s tímto kabinetem.³⁵ O otázce samostatné pozice SÚLP se pravděpodobně diskutovalo velmi dlouho, neboť zpráva Úřadu předsednictva vlády ze začátku listopadu 1952, která oznamovala ministerstvům podrobnosti ke vzniku Akademie, popisovala pod oddílem Kabinet pro národopis situaci takto: „Resortní ústav pro lidovou píseň bude přebudován v kabinet pro národopis Československé akademie věd. Ústav zabýval se dosud zejména naší lidovou tvořivostí v písni a zachytil dokumentárně velikou jejich část.“³⁶ Jako hlavní úkol etnografie je uváděn výzkum „nové“ vesnice a dělnické třídy podle vzoru výzkumu sovětské etnografie. „Současná přeměna naší vesnice vytváří nové životní formy, přičemž vzniká nebezpečí, že by mohlo na poli lidové tvořivosti dojít k nenahraditelným škodám. Ukázala se naprostá nutnost zachytit alespoň v poslední chvíli dokumentárně všechny hmotné i duchovní prvky naší lidové kultury, zejména památky lidové tvořivosti. Třeba též přihlédnout k lidové tvořivosti (dosud pomíjené národopisem) dělnické třídy. Kabinet pro národopis neustrne ovšem jen na činnosti dokumentační, ale po vzoru sovětské etnografie bude postupně přehodnocovat všechny tyto lidové projevy, především a zejména v těch oblastech, kde zásah industrializace mění její tvářnost i život – v podstatě celou dosavadní strukturu.“³⁷

³⁴ A AV ČR, fond SÚLP, k. 2, i. č. 45. Úřední korespondence SÚLP, St. Petíra pro J. Horáka, 1. 8. 1952, č. 559/52.

³⁵ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 6, i. č. 10/2. Zpráva o plnění úkolů filozoficko-historické sekce za III. čtvrtletí 1952.

³⁶ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 2, i. č. 5/5. Zpráva úřadu předsednictva vlády o zahájení činnosti Československé akademie věd pro jednotlivá ministerstva ze dne 6. 11. 1952, č. j. 39 776/52, popis VI. sekce.

³⁷ A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 2, i. č. 5/5. Zpráva úřadu předsednictva vlády o zahájení činnosti Československé akademie věd pro jednotlivá ministerstva ze dne 6. 11. 1952, č. j. 39 776/52, popis VI. sekce.

Začlenění SÚLP do Akademie věd bylo v říjnu 1952 důležitým námětem korespondence mezi českým pracovním výborem v Praze a moravskoslezským výborem v Brně. Jiří Horák oznamoval své jmenování do vědecké rady pro národopis a naznačil, že svého postavení využil k vyjednávání pozice SÚLP v Akademii: „*Tajemník této komise pan Černý mě upozornil, že ústav nebude podléhati Kabinetu pro národopis, nýbrž že zůstane institucí samostatnou. Zatím ovšem ještě není nic rozhodnuto s konečnou platností.*“³⁸

Vybraní zaměstnanci ústavů, které přecházely do Akademie, byli od ledna 1953 převáděni ze zaměstnaneckého poměru ministerstva školství, věd a umění do ČSAV. Právě takovýto přípis je zatím jediným nalezeným dokumentem, který přímo oznamuje začlenění SÚLP do Akademie na konci roku 1952. „*V přípravném řízení o reorganizaci vědeckého života u nás se ministerstvo školství, věd a umění dohodlo s Vládní komisí pro vybudování Československé Akademie věd, že Vaše pracoviště (ústav) bude včleněné mezi vědecká pracoviště Akademie.*“³⁹

Ale stále ještě nebylo jasné, zda bude SÚLP sloučen s Kabinetem pro národopis, či zda zůstane samostatným ústavem. Jen o dva dny později po obdržení výše citované zprávy se Jiří Horák obrátil na Jaroslava Böhma a žádal jej z titulu své funkce člena vědecké rady Kabinetu pro národopis, aby se Jaroslav Böhma pokusil ve Vládní komisi prosadit samostatnost SÚLP v rámci struktur Akademie. „*Jde mi o to, aby byl jasně vymezen vztah Státního ústavu pro lidovou píseň k národopisnému kabinetu. Pan tajemník Černý mi své doby oznámil, že Státní ústav pro lidovou píseň zůstane samostatným Kabinetem pro lidovou píseň. Pokládám toto řešení za jediné správné a žádám Vás, abyste tuto organizační zásadu podporoval.*“⁴⁰ Jiří Horák si byl vědom příliš úzkého zaměření činnosti SÚLP, proto v jeho žádosti nechybí ani obšírný popis plánu – který navrhl (zdůrazněno Jiřím Horákem) předseda SÚLP, ministr školství, věd a umění Zdeněk Nejedlý – na rozšíření působnosti SÚLP „*na všechny obory ústního podání, tj. na folklor vůbec*“. Osobností Zdeňka Nejedlého se Horák zaštiťuje i v další části tohoto dopisu, kde je kladen velký důraz na samostatnost ústavu, zároveň však

³⁸ A AV ČR, fond SÚLP, k. 28, i. č. 472. Převedení SÚLP (Brno) do ČSAV, 1952. Zpráva SÚLP Praha pro SÚLP Brno, 7. 10. 1952. Pravděpodobně zde naráží i na různá jednání, jež byla předmětem porad VI. sekce. Při hodnocení práce národopisu je zdůrazněna osobnost Jiřího Horáka ve vědecké radě Kabinetu pro národopis a zajištění koordinace se SÚLP a připsáno: „*Po vyčlenění tohoto ústavu z resortu MŠVU bude jeho název Kabinet pro lidovou píseň.*“ Viz A AV ČR, fond Vládní komise pro vybudování ČSAV, k. 6, i. č. 10/2. Zpráva o plnění úkolů filozoficko-historické sekce za III. čtvrtletí 1952.

³⁹ A AV ČR, fond SÚLP, k. 2, i. č. 45. Zpráva MŠVU pro SÚLP, 11. 11. 1952, převedení osobní agendy vědeckých ústavů.

⁴⁰ A AV ČR, fond SÚLP, k. 2, i. č. 45. Úřední dopis J. Horáka pro Vládní komisi (s upřesněním, že je to přímo pro J. Böhma), 13. 11. 1952, č. 835/52.

i na spolupráci s dalšími pracovišti v Akademii i mimo ni: „*Jsem přesvědčen, vážený pane kolego, že tento plán p. ministra prof. dra. Z. Nejedlého jest velice účelný a že vskutku shrnuje jednotlivé úseky sběratelské i badatelské činnosti v oboru folkloru. Obracím se tedy na Vás, abyste tento plán v komisi laskavě přednesl. Pojednám o této věci také s kolegou drem. Kramaříkem, který organizuje Kabinet národopisný. ... Kabinet pro lidovou píseň je a zůstane podle intencí svého předsedy ústavem vědeckým, badatelským, který bude připravovati vědecké studie a sbírky.*“⁴¹

Teprve po této „intervenci“ bylo konečně rozhodnuto o osudech SÚLP. Dne 20. listopadu 1952 byli na první schůzi filozoficko-historické sekce jmenováni vedoucí obou ústavů – vedoucím Kabinetu pro národopis se stal Jaroslav Kramařík, Kabinetu pro lidovou píseň Jiří Horák.⁴² Dne 25. listopadu 1952 oznámil Jiří Horák moravskoslezskému výboru konečný verdikt: „*Náš ústav byl přičleněn k reorganizované Československé akademii věd. Úřední název nyní zní Kabinet pro lidovou píseň. Tento kabinet je zařaděn do sekce filozoficko-historické, jejímž předsedou je dr. Zdeněk Wirth.*“⁴³ Na výše zmíněné schůzi VI. sekce prosazoval Jiří Horák citované širší zaměření Kabinetu pro lidovou píseň na „*všechny druhy ústní slovesnosti*“. V rámci osvětlení směřování práce tohoto kabinetu se zároveň velmi jasně vymezuje vůči Kabinetu pro národopis: „*Pokládal bych za účelné, kdyby Kabinet pro národopis se zabýval materiální kulturou, zvykoslovím a etnologií v nejširším rozsahu, kdežto navrhovaný kabinet pro ústní slovesnost by se zabýval kulturou duchovní, tj. folklorem v nejširším smyslu slova.*“⁴⁴ Oficiálně byly Kabinet pro lidovou píseň a jeho pobočka v Brně založeny dne 1. ledna 1953.

Vznik Akademie věd a zahrnutí Kabinetu pro národopis a Kabinetu pro lidovou píseň do této instituce znamenal nové možnosti pro rozvoj etnografie a folkloristiky, i když v ideologicky vyhraněné podobě. Ačkoli na konci roku 1952 a začátkem roku 1953 vznikla dvě národopisná pracoviště, probíhala jejich práce od počátku v těsném sepětí – pracoviště měla společnou vědeckou radu. Ta vznikla reorganizací vědecké rady Kabinetu pro národopis, ve které od počátku působil Jiří Horák jako zástupce Státního ústavu pro lidovou píseň. Po vzniku Kabinetu pro lidovou

⁴¹ A AV ČR, fond SÚLP, k. 2, i. č. 45. Úřední dopis J. Horáka pro Vládní komisi (s upřesněním, že je to přímo pro J. Böhmu), 13. 11. 1952, č. 835/52.

⁴² A AV ČR, fond SÚLP, k. 28, i. č. 472. Seznam ústavů, kabinetů a vědeckých a redakčních rad VI. sekce.

⁴³ A AV ČR, fond SÚLP, k. 28, i. č. 472. Začlenění ústavu do Československé akademie věd, 25. 11. 1952.

⁴⁴ A AV ČR, fond SÚLP, k. 28, i. č. 472. Začlenění ústavu do Československé akademie věd, 25. 11. 1952.

píseň byla tato rada rozšířena o nové členy, vedle původních členů – Jaroslav Kramařík, Jiří Horák, Andrej Melicherčík, Hannah Laudová, Drahomíra Stránská, Otakar Nahodil, Karel Fojtík, Stanislav F. Svoboda, Otakar Pertold – byli zvoleni především zástupci etnografie a folkloristiky z brněnské pobočky Kabinetu pro folkloristiku a jeho externí spolupracovníci: Alois Gregor, Jan Racek, Josef Stanislav (vybrán jako odborník-muzikolog), Karel Plicka, Vratislav Vycpálek (v průběhu roku 1953 se ještě členy stali Ján Mjartan a Olga Skalníková).⁴⁵

Kabinet pro národopis měl v době svého vzniku jen několik zaměstnanců: etnografy Olgu Skalníkovou, Emanuela Baláše, Vladimíra Scheuflera a od ledna 1953 se zaměstnancem stal též jeho vedoucí Jaroslav Kramařík. Teprve v průběhu roku 1953 přicházeli do ústavu noví zaměstnanci – etnografové Iva Heroldová, František Vančík, Hana Hynková a Jiřina Dlouhá-Křováková (administrativní síla). V pobočce Brno působili etnografové Karel Fojtík a Oldřich Sirovátka (Tyllner – Suchomelová 2005: 37).⁴⁶

Kabinet pro lidovou píseň převzal zaměstnance Státního ústavu pro lidovou píseň. Jeho vedoucí Jiří Horák byl v té době již v důchodu a nestal se tak zaměstnancem Akademie (akademikem byl jmenován až v roce 1956). V kabinetu pracovali dialektolog Stanislav Petíra, folkloristka Dagmar Rychnová-Klímová, od roku 1953 tam působili též folkloristé Josef Spilka, Jaromír Jech, Irena Janáčková a dokumentaristka Anna Janoušková (externisté Bohumil Nušl a Milena Angrová). V čele brněnské pobočky stál Jan Racek (jako externí vedoucí, působil jako vedoucí katedry hudební vědy na filozofické fakultě brněnské univerzity), členy se stali Alois Gregor, Karel Vetterl a Zdenka Jelínková (Tyllner – Suchomelová 2005: 40–41; Pospíšilová 2002).⁴⁷

Oba ústavy sídlily v prozatímních místnostech, Kabinet pro národopis měl zpočátku jen jednu místnost v prostorách katedry národopisu, kterou vedl Otakar Pertold. Institucionální zázemí, kterého se oběma ústavům dostalo začleněním do Akademie věd, bylo teprve v lednu 1954 dovršeno sloučením obou kabinetů do Ústavu pro etnografii a folkloristiku, přidělením společných místností

⁴⁵ Viz A AV ČR, fond sekce VI., k. 13, i. č. 29. ÚEF 1952–1957, Kabinet pro lidovou píseň 1953. Zpráva pro VI. sekci 20. 1. 1953. Rozšíření vědecké rady bylo schváleno 29. 1. 1953, na vědomí vědecké radě pro národopis 4. 3. 1953.

⁴⁶ Ve zprávě pro VI. sekci uvádí Kabinet pro lidovou píseň počet zaměstnanců sedm k 1. 1. 1953, tedy k datu vzniku ústavu. Viz A AV ČR, fond sekce VI., k. 13, i. č. 29. ÚEF 1952–1957, Kabinet pro národopis 1953, volně vložené seznamy členů Kabinetu pro národopis a vědecké rady.

⁴⁷ Ve zprávě pro VI. sekci uvádí Kabinet pro lidovou píseň počet zaměstnanců sedm k 1. 1. 1953, tedy k datu vzniku ústavu. Viz A AV ČR, fond sekce VI., k. 13, i. č. 29. ÚEF 1952–1957, Kabinet pro lidovou píseň 1953, seznam zaměstnanců z roku 1953, bez data viz A AV ČR, fond sekce VI., k. 13, i. č. 29. ÚEF 1952–1957, Kabinet pro lidovou píseň 1953, volně vložené seznamy členů Kabinetu pro lidovou píseň.

uvolněných Královskou českou společností nauk a zvýšením počtu vědeckých zaměstnanců. Výzkum etnografie a folkloristiky se tak na počátku padesátých let přesunul z reprezentativních společností s velmi omezeným rozpočtem, který neumožňoval vytvoření vědeckých míst, do vědeckého ústavu pod záštitou Československé akademie věd.

Říjen 2015

Literatura:

- Bačkovský, Jindřich: 1973 – Snahy o organizaci československého výzkumu před založením ČSAV. *Práce z dějin přírodních věd* 4: 165–174.
- Beran, Jiří: 2004 – Komise pro zřízení Československé akademie věd utvořená při ÚV KSČ roku 1951. *Dějiny věd a techniky* 37: 4: 219–245.
- Holubová, Markéta – Petráňová, Lydia – Woitsch, Jiří (eds.): 2002 – *Česká etnologie 2000*. Praha: EÚ AV ČR.
- Kramařík, Jaroslav: 1952 – K některým otázkám národopisného výzkumu družstevní vesnice. *Český lid* 39: 3–5.
- Melzer, Miloš: 2006 – O jednom ústavě málo známém, aneb Státní ústav pro lidovou píseň, brněnská pobočka, po roce 1945. In: Pospíšilová, Jana – Nosková, Jana (eds.). *Od lidové písně k evropské etnologii. 100 let Etnologického ústavu Akademie věd České republiky*. Brno: EÚ AV ČR: 137–143.
- Míšková, Alena: 2003 – Prvky kontinuity a diskontinuity při zakládání a v prvních letech existence ČSAV. In: *Reflexe počátku vědecké instituce. První všední dny ČSAV a jejich ústavů v paměti současníků. Sborník ze setkání pamětníků v Praze 25. a 26. 11. 2002*. Praha: Archiv Akademie věd ČR: 27–35.
- Od pracovního výboru pro českou národní píseň na Moravě a ve Slezsku k Ústavu pro etnografii a folkloristiku AV ČR 1905–1995*. 1995 – Brno: ÚEF AV ČR.
- Petráňová, Lydia: 2000 – Lid, národ a český národopis v letech 1953–1963. In: *Věda v Československu v letech 1953–1963. Práce z dějin vědy, sv. 1*. Praha: Archiv Akademie věd ČR: 305–322.
- Pokorná, Magdaléna: 1992 – Tři pokusy o reorganizaci vědeckých institucí v letech 1945–1948. In: *Práce z dějin Československé Akademie věd, serie A, sv. 4*. Praha 1992: 84–104.
- Pokorná, Magdaléna: 1999 – Sjednocením proti jednotě. Spor o budoucí podobu Akademie věd. In: Zylinská, Blanka – Svobodný, Petr (eds.): *Věda v Československu 1945–1953. Sborník z konference. (Praha 18.–19. 11. 1998)*. Praha: Karolinum: 105–120.
- Pospíšilová, Jana: 2002 – Některé aspekty a výsledky badatelského úsilí na brněnském pracovišti Etnologického ústavu AV ČR. In: Holubová, Markéta – Petráňová, Lydia – Woitsch, Jiří (eds.): *Česká etnologie 2000*. Praha: EÚ AV ČR: 13–26.
- Pospíšilová, Jana – Nosková, Jana (eds.): 2006 – *Od lidové písně k evropské etnologii. 100 let Etnologického ústavu Akademie věd České republiky*. Brno: EÚ AV ČR.

- Rejchrtová-Laudová, Hannah: 1949–1950 – Celostátní národopisná konference. O nový československý národopis. *Národopisný věstník československý* 31: 134–138.
- Skalníková, Olga: 1952 – K otázce národopisného výzkumu dělnické třídy. *Český lid* 39: 147–151.
- Skalníková, Olga: 2003 – Pamětnické glosy k založení Kabinetu pro národopis ČSAV. In: *Reflexe počátků vědecké instituce. První všední dny ČSAV a jejich ústavů v paměti současníků. Sborník ze setkání pamětníků v Praze 25. a 26. 11. 2002*. Praha: Archiv Akademie věd ČR: 120–126.
- Štoll, Ladislav: 1973 – K historii Vládní komise pro zřízení ČSAV. *Práce z dějin přírodních věd* 4: 175–183.
- Tyllner, Lubomír – Suchomelová, Marcela (eds.): 2005 – *Etnologický ústav Akademie věd České republiky*. Praha: EÚ AV ČR.
- Vysloužil, Jiří: 2006 – Brněnský pracovní výbor, Ústav a Kabinet pro lidovou píseň. In: Pospíšilová, Jana – Nosková, Jana (eds.). *Od lidové písně k evropské etnologii. 100 let Etnologického ústavu Akademie věd České republiky*. Brno: EÚ AV ČR: 133–136.
-

Contact: Mgr. Adéla Jůnová Macková, Ph.D., Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., Gabčíkova 2362/10, 182 00 Praha 8, CZ; e-mail: mackovija@volny.cz.

**Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika.
(Náhled na problematiku v kontextu vývoje světových migrací: vznik
moderních diaspor a transnacionálních společností).**

Stanislav Brouček a Tomáš Grulich (eds.)

Vydal Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., ve spolupráci se Senátem Parlamentu České republiky a Mezinárodní organizací pro migraci, Praha 2014, 237 stran.

Po ustavení senátu a stálé komise Senátu PČR pro krajanry žijící v zahraničí vyústila spolupráce Etnologického ústavu AV ČR s touto institucí ve snahu o revizi státního zájmu o zahraniční Čechy a migrace vůbec. Ústav poskytl konferencím uskutečněným v Senátu odbornou základnu a podílel se na uspořádání několika dalších akcí. V posledních letech to byly konference: Krajané a Česká republika, hledání možností k nově otevřené spolupráci (2009); Česko-slovenské vztahy a krajané (2010); Migrace a česká společnost (2011). Tyto konference se staly podkladem pro publikace stejného jména (editoři S. Brouček a T. Grulich). Na zlo- mu září a října 2013 proběhla zatím poslední konference s názvem Nová emigrace do České republiky po roce 1989 a návratová politika. Náhled na problematiku v kontextu vývoje světových migrací, vznik moderních diaspor a transnacionálních společností. Předkládaná publikace přináší příspěvky, které na konfe- renci zazněly a které jejich autoři poskytli editorům k otištění. K příspěvkům otištěným v angličtině jsou připojeny české abstrakty. Publikován je rovněž výběr z diskuse a další materiály.

Předkládaná publikace přináší příspěvky, které na konfe- renci zazněly a které jejich autoři poskytli editorům k otištění. K příspěvkům otištěným v angličtině jsou připojeny české abstrakty. Publikován je rovněž výběr z diskuse a další materiály.

ISBN978-80-87112-76-2

CENA s DPH: 340Kč

**„Měla jsem moc krásné dětství.“ Vzpomínky německých obyvatel Brna na dětství a mládí
ve 20.–40. letech 20. století / „Ich hatte eine sehr schöne Kindheit.“ Erinnerungen
von Brünnner Deutschen an ihre Kindheit und Jugend in den 1920er-1940er Jahren.
Zpracovaly a k vydání připravily Jana Nosková a Jana Čermáková.**

Vydal Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., pracoviště Brno a Statutární město Brno – Archiv města Brna, Brno2013, 706 stran, výkladový slovníček, rejstříky geografický a jmenný, uličník, vydáno v českém a německém jazyce.

Ve dvojjazyčné (česko-německé) knize je publikováno třináct upravených interview s obyvateli Brna německého původu. Interview vznikla pomocí metody orální historie a tematicky se zaměřují na každodenní život v multietnickém městě od 20. let 20. století do roku 1945/1946. Partneři rozhovorů nahraných v letech 2009–2012 byly osoby narozené v letech 1919–1935, které v současné době žijí v Německu, ve Švýcarsku nebo v Brně. Kniha je uvedena teoretickou studií zabývající se historií Brna, tématem dětství a mládí v etnologické a historické literatuře, metodou orální historie a kontextem vzniku sbírky rozhovorů. Kniha představuje pokus o zmapování vzpomínek na každodenní život dětí v českosloven- ském velkoměstě v meziválečném a válečném období. Součástí knihy jsou životopisné medailony respondentů, glosář, uličník, geografický a jmenný rejstřík a černobílé fotografie.

ISBN 978-80-87112-74-8 (EU AV ČR, v. v. i., pracoviště Brno)

ISBN 978-80-86736-32-7 (SM Brno, Archiv města Brna)

CENA s DPH: 460 Kč

Objednávky vyřizuje B. Gergelová: gergelova@eu.cas.cz